

Plaňava, Ivo

Upřímnost - anebo takt(ika)?

In: Plaňava, Ivo. *Jak (to) spolu mluvíme : (psychologie dorozumívání i nedorozumění mezi lidmi)*. Vyd. 1. Brno: Masarykova univerzita, Filozofická fakulta, 1992, pp. 80-84

ISBN 8021004126

Stable URL (handle):

<https://hdl.handle.net/11222.digilib/132066>

Access Date: 24. 02. 2024

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts,

Version: 20220831

Masaryk University provides access to digitized

documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

MUNI
ARTS

Masarykova univerzita
Filozofická fakulta

Digital Library of the Faculty of Arts,
Masaryk University

digilib.phil.muni.cz

15. Upřímnost – anebo takt(ika)?

Pokaždé zbystrila pozornost až k ostrážitosti, jestliže zaslechnu, že teď něco někdo řekne „na rovinu“, bez servítku; nebo jemněji, že co má na srdci, to hned posílá na jazyk. Všimněte si, že po takovém předznamenání většinou nenásleduje něco povzbudivého, laskavého, milého. Nevzpomínám si, že bych někdy slyšel tuto řeč: „Nemám, dámy a páni, ve zvyku dávat si před ústa servítek, řeknu vám teda na rovinu, že co před chvílí tady povídal pan Kožušník, se mi velice líbilo, bylo to vynikající, povzbudivé a především čistá pravda pravdoucí. Pana Kožušníka znám osobně, je to čestný, poctivý a správný muž. Děkuji mu za jeho slova.“ Právě naopak, jakmile se ozve „já to řeknu na rovinu“, lze s velkou pravděpodobností očekávat nějakou výtku, obvinění, často útok, nevybírává až agresivní slova. V lepších případech následuje nějaká banalita.

Na jednom zasedání se vehementně hlásí o slovo zralý muž zachmuřeného vzezření. Významně zamrká, zhluboka se nadechne a s důrazem na každém druhém slově pronese: „Já myslím, že bychom si tu měli nalít čistého vína a řeknu na rovinu: doba je dnes složitá a těžká, vidíme to kolem sebe a já se nebojím říct, že lidé jsou všelijací a nemyslete si, že se to změní hned zítra nebo pozítří. Zlobte se na mě nebo nezlobte, my si tohle musíme na rovinu přiznat, já to říkám nejen tady, ale i jinde.“

V intimních prostorách našich bytů, zejména když to tam skřípe či je přímo porouchané, se nezřídka praktikuje jednostranná, a tudíž nesprávná „komunikační filozofie“ vyjadřovaná slovy: „Přece se doma nebudeme jeden před druhým přetvařovat. Když se mi něco nezdá, nelíbí, když mně něco vadí, řeknu to na rovinu, hned a po pravdě.“ („A když se vám něco líbí, když vaše žena udělá něco správně a dobře?“) „Nó, na něco takového si nevzpomínám. Ale když věci jdou a jsou, jak mají, když je vše v pořádku, tak o tom přece není třeba řečnit, to je jasné.“ Myslím, že to tak jasné není, ono se spíše zatemňuje, jestliže si doma vyměňujeme jen psychické pohlavyky – a žádná pohlazení.

Jednou před vánocemi jsem pracoval s manželskou dvojicí. U nich doma bylo dusno, rozvod visel ve vzduchu, jakékoli téma se hned zvrtilo ve výčitky, obviňování nebo v nepřátelské mlčení. Když jsme mluvili o tom, jak to bude na Štědrý den (doma měli kromě svých sporů ještě školáka a předškoláčku), a když jsem se je snažil dovést, ba přímo naprogramovat tak, aby se kvůli dětem chovali k sobě alespoň korektně, zdvořile a slušně, vzácně se oba shodli : „A to máme před dětmi předstírat a hrát divadlo, že se jako nic neděje?!“

Zajisté nelze a ani se nemá předstírat vřelost a láska tam, kde vládne pravý opak. Avšak i v takových případech se lze ukáznit nebo se alespoň pokoušet o to, aby vzájemná komunikace byla taktní, zdvořilá, byť trochu „na distanc“.

Dostala se mi do rukou kniha amerických autorů, kde shrnovali současné poznatky o tom, v čem se liší soužití ve fungujících, spokojených rodinách od rodin, kterým hrozí rozvrat.

U obou druhů rodin mají podobné problémy, takřka stejné starosti, dokonce i spory. Základní, byť ne jediný, rozdíl spočívá v tom, JAK se starostmi, spory i s rozladami zacházejí. V těch spokojených rodinách si jeden druhému udělují tak řečené pozitivní zpětné vazby výrazně častěji; jeden druhého často chválí a oceňuje. Dovolují si zobecnit, že ta nejpřímnější upřímnost je na místě tehdy, když ke svému bližnímu mám opravdu blízko v pozitivním slova smyslu. Jsem-li však někomu blízko jen v našťvanosti, je lepší i žádoucí bezprostřednost, a tedy i upřímnost nahradit taktem, taktikou, obezřetností ve slovech i činech. Což vůbec neznamená, že nemohu se svým partnerem promluvit o tom, co a jak mezi námi vázne, co mi vadí. Jen je třeba vzájemně se na takový dialog vyladit – a ne své negativní city „na rovinu“ jeden na druhého křičet.

Se zápornými emocemi bývají potíže, patří totiž v té či oné míře ke každému či přesněji do každého z nás. Jejich hlavním zdrojem však nemusí být svět ani lidé kolem nás, nýbrž náš vnitřní svět – biologická dění organismu. A tudíž není nutné hned svádět každou rozladu na toho, kdo je právě nablízku.

Bývá však tomu i tak, že z příjemného vyladění nás rychle vyvede určité chování nebo slova někoho kolem nás a je po náladě. Všimněte si jednoho rozdílu mezi lidmi, který bychom mohli označit pojmem **práh popudlivosti**. Je to poměrně stálá, byť ne neměnná, charakteristika člověka. A jsou lidé, kteří mají tento práh hodně snížený, stačí malinko a vybuchnou, nadávají, hádají se, pořád si to s někým na rovinu vyřkávají. Nezdá se vám taky, že tenhle práh jaksi u nás poklesl? Odkud pramení dnes tak častá a hlučná popudlivost, netolerance až agresivita?

Neaspirujme zde na obšírný rozbor, pokusme se pouze načrtnout jeden možný zorný úhel pohledu.

U kolébky leckteré záporné emoce najdeme frustraci čili zmaření: zpravidla děletrvající nemožnost uspokojovat některou základní lidskou potřebu, přání, očekávání. Druhou suďičkou u kolébky záporných emocí bývá nejistota, slabost, obavy a též pocity vlastní nedostačivosti až méněcennosti. Ovšem oba tyto kořeny zvýšené popudlivosti až agresivity samy o sobě ještě nic nevysvětlují. Každý prožil, prožívá i prožije zklamání, frustrace, obavy, pochybnosti o sobě – aniž by se z něj stal český, moravskoslezský nebo slovenský Saddám. Významné je, JAK se s tím vším člověk vyrovnává; zda své frustrace zvládne – nebo ony ovládnou jeho. Práh popudlivosti se povážlivě snižuje, reagujeme-li na zklamání a nejistoty jako dítě, tedy dětinsky. Reakce malého dítěte na opakované tlaky a překážky bývá dvojí: buď se dítě stáhne do sebe, začne být bojácné, pasivní, odmítající kontakty – anebo začne zlobit. Zlobit a vztekat se svým, to jest dětským způsobem: bez schopnosti sebereflexe, bez kritického nebo alespoň zkoumavého pohledu do vlastního nitra. A též generalizovaně: frustrací potlačená energie se rozprostře kolem dokola, padni komu padni. Psychika dítěte, na rozdíl od osobnosti zralé a dospělé, je méně diferencovaná, což též znamená, že dítě nemá rozvinutou schopnost korigovat své emoce rozumem, vůlí, mravním vědomím. A je-li něco pravdy na tom, že bezprostřední projevy zloby a agresivity – včetně sníženého prahu popudlivosti – jsou důsledky dětských reakcí na všelijaká strádání a frustrace, nabízí se další otázka: jak to, že právě v současnosti a tady u nás pozorujeme tak značné výrony téhle nebezpečné dětinskosti? Není tomu i proto, že žití dvou až tří generací v totalitním režimu k tomu výrazně přispělo? Nechovali se uzurpátoři moci a jejich přísluhovači k lidem ne jako ke svéprávným a dospělým občanům, nýbrž jako k dětem, které je

třeba stále něčím strašit, omezovat, lámat – tedy frustrovat? Budete mít, nemilá dítě, své jistoty, dostanete možná i napat, jen když budete hodné a poslušné. To jest: budete-li plnit příkazy stranovlády. Nejsou tyhle pozůstatky totality dost hluboko vepsány do našich duší? Třebas v tom smyslu, že na frustrace a zklamání (nejen ta minulá) máme sklon reagovat jako malé děti?

Ale abych nezapomněl: tedy upřímnost – anebo takt? Co když odpověď zní: upřímnost i hodně taktu?